

prejemajo od države plačo pod kakoršni-
miko imenom; nato združeno ustanovi-
mo zadruzo in jo izročimo vašim pošte-
nim rokam in uspeh ne bo le zagotovljen,
marveč iz preostankov bomo lahko gra-
dili humanitarne zavode, ki smo jih mi in
naši potomci tako potrebni. Sistimizirane
mesečne plače niso vse ugodnosti uradni-
škega stanu službeni kraji, službeni od-
nošaji, družinske razmere in potrebe ho-
čejo še vse drugačnih udobnosti, in te
gotovo dosežemo v najkrajšem času in
najsigurneje po Potrošaški zadruzi. Zato
vsi na krov!

Izpiti iz slovenščine in obmejne šole.

Letos so delale tiste nemške učne
osebe, ki so ostale še v naši službi, izpit
iz slovenščine. Sicer jih ni bilo bogve ko-
liko — v Mariboru menda 15 — a vendar
je potreba z ozirom na šolske, narodne in
ne nazadnje tudi državne interese izpre-
govoriti o teh izpitih odkrito besedo.

Izpiti so bili, kakor se je pokazalo in
deloma tudi pričakovalo, gola formalnost
in nič drugega. Zakaj, da bi se tuje-rodec
našemu jeziku toliko privadil tekom dveh
let, da bi v njem mogel poučevati druge,
to je nonsens. Posebno je še nonsens pri
takih ljudeh, ki se ne učijo jezika iz lju-
bezni in interesa in ki bi se rajši in z več-
jim veseljem učili celo culukafriščine, ka-
kor pa slovenskega jezika, do katerega
gobjo po veliki večini strupeno sovra-
štvo. In vendar so napravili vsi izpit, če-
prav nekateri niso mogli niti deset vrst
napisati v slovenskem jeziku z napakami
vred. In sedaj imajo ti ljudje črno na be-
lem, da imajo državni izpit iz našega
jezika.

Mi jim nikakor ne zavidamo tega.
Nasprotno: prav privoščili bi prav vsem,
ako bi se le mogli zanesti, da dotične ose-
be uvidijo, da se jih je pardoniralo in da
bi vsaj z desetinko tiste ljubezni, kakor
so nekdanje delovale za Avstrijo, delovale
sedaj za našo državo, katere jim daje
kruh in jih vrhu vsega še tako pardonira.
Tudi se ne maramo ozirati na razne glo-
se, ki so se delale o teh izpitih zlasti med
lajiki. Samo eno hočemo pibiti: v podob-
nih razmerah in s takim znanjem bi izmed
nas v republiki Avstriji vsak sfrčal kakor
je dolg in širok. Pri nas so pa še vedno
merodajni različni oziri. Če drugod nas
tepejo s škorpionji, mi si za tuja vselej
natakemo naimelkejšo rokavico. Pova-
bimo ga k skledi in v zalivalo nam napo-
sled pljune v njo. To se ni pripetilo samo
enkrat, ampak že nešteto krat. Seveda
nam »barbarom« ne pride na misel, da bi
drugače ravnali napram takim »Kultur-
trägerjem«. Bratu znamo vrniti milo za
drago, a tuja ne.

S takim postopanjem pa si nikdar ne
pridobimo nasprotnikov, kakor napačno
mislijo nekateri. Zakaj ti ljudje smatrajo
našo dobroto za slabost in se še vedno
čutijo privilegirane v bogzna kako vzvi-
šene nad nami. Dokazov za to je več ka-
kor dovolj in jih ni treba navajati. Nadu-
tost in nemška zagrizenost zlasti nekate-
rih takih »jugoslovanskih« učiteljev je že
tako znana v javnosti, da je ni mogoče
več zakriti s plaščem tovarištva. Nai bi
si bil kdo izmed nas dovolil le stotinko
tega pred rajno Avstrijo proti državni
oziroma vladajoči rodbini, kar so si do-
volile nekatere učiteljice v Mariboru ob
raznih prilikah, takoj drugi dan bi bil od-
stavljen. Pri nas »barbarih« je seveda
samo posebi umevno, da je to drugače.

iti teh vaj, zato smo jih morali odstaviti
z vzporeda. Vobče je bila javna telovad-
ba dovoljna. Bili so sicer še vedno nedo-
statki, toda pri tolikem številu učencev
in pri prvem nastopu je to odpušljivo,
zlasti ker so mnogi večji učenci, za kate-
re je telovadba šele po vojni postala ob-
vezen predmet, kazali premalo zanimanja
za javno telovadbo.

Moralen uspeh je bil za nas zadovo-
ljiv. Storili smo vse, kar je bilo pri dana-
šnjih razmerah storiti mogoče. Pokazali
smo, da se šolska telovadba polagoma
preustroja in da se goji sistematično in
po večini pravilno v prid učeči se mladi-
ni. Izboljšanja so potrebna še vedno in če
bodo tudi poklicane oblasti storile svoje
dolžnosti, je upati, da bo prihodnja taka
nareditev boljša in da bo odgovarjala
vsem modernim predpisom telesne vzgo-
je, ki stremi za tem, da nudi šola mladini
noleg umstvene izobrazbe tudi telesno
kulturo. Ti predpisi pa zahtevajo več gi-
banja pod milim nebom v čistem zraku
in na soncu. Zato nas ne moti kritika, da
so nekateri večji telovadci telovadili brez
sraja, ker v tem ne vidimo nikakega po-
hujšanja — prepovedati bi morali tudi

Nekaj pa je, proti čemur moramo od-
ločno nastopiti. Naj imajo te dame že iz-
piti iz našega jezika, ampak naše mladine
tu na meji ne smejo še naprej zastrup-
ljati s svojim protidržavnim strupom. Iz
našega jezika se ne smejo več v šoli nor-
čevati, da imajo mačke in psi lase, pete-
lini glavni in da je mica — široka itd.,
kakor se dogaja sedaj. Ako hočejo taki
ljudje ostati v naši službi, naj gredo v za-
ledje, kjer ne morejo nič škodovati; ni-
kakor pa ne smejo ostati na meji. Tukaj
je treba predvsem učiteljstva, katero sa-
mo jamči, da bode vzgojevalo mladino,
čeprav tuje-rodo, vendarle vsaj v držav-
nem smislu. Ti ljudje — pravzaprav saj
so samo dame — pa tega nikoli ne bodo
storili. Jamstev in obljub lahko dajo sicer
na stotine, a delale bodo pa kakor do se-
daj še vedno po svoje.

Dovolj imamo vrlih učiteljev po de-
želi, ki bodo rade prišli na lepa mesta ob
meji, čeprav prevzamejo nemške razrede.
Saj ni nikjer zapisano, da bi morale ravno
Nemke imeti ta mesta. Slovensko učitelj-
stvo je v teh dveh letih dovolj jasno do-
kazalo, da si zna pridobiti srca tuje in
notučene mladine in po njej tudi starše.

Značilno je tudi dejstvo, da te nem-
ške dame niti ne smatrajo vredno, da bi
pristopile k naši strokovni organizaciji.
Samo par izjem je. Morda store to sedaj,
ko imajo državne izpite iz slovenščine.

Poudarjamo še enkrat: v šolskem in
državnem interesu je, da se v tej zadevi
izvede že v doglednem času temeljita re-
medura.

Albin Wankmüller.

I.

Z gorenjim junakom bi se ne pečali
in škoda se nam zdi, da porabimo zanj to-
liko dragocenega prostora v »Učit. Tov.«,
ako bi njegova zadeva ne bila taka, da
je čutilo ljubljansko »Jutro« dne 25. maja
t. l. potrebo, da jo je vsaj nekoliko ome-
nilo pod naslovom »Narodni škandal«.

Wankmüller službuje namreč 10 let
na Bregu pri Ptuj, t. i. na šoli, ki je bila
l. 1911. ustanovljena od šulferajna z izra-
zitim šulferajnskim namenom: Wankmül-
ler je bil tedaj tam pred preobratom in je
ostal tam po njem. Kdo je Wankmüller in
kako je bilo mogoče, da je ostal na svo-
jem mestu še naprej, naj razjasnijo te
vrstice.

Albin Wankmüller je kot Slovenec iz
Vuzenice maturiral l. 1885., v ptujskem
okraju pa službuje od l. 1893. Takrat je
dobil službo nadučitelja pri Sv. Duhu v
Halozah, kar je bilo v tistih časih za mla-
dega človeka precej, ko je bilo za vsako.
Še tako slabo nadučiteljsko službo prosil-
cev na razpolago dovolj. Sv. Duh v Ha-
lozah pa je kraj, kjer imajo vinograde v
rokah iz večine razni Nemci iz Ptuj in
od drugod. V šolo so pohajali tedaj največ
otroci viničarjev, odvisnih od svojih nem-
skih gospodov. Edina inteligenca v kraju,
ki nima svoje župnije, je učiteljstvo. Kdor
pozna viničarsko odvisnost od gospo-
darja, ve lahko, kako so bili ti prepojeni
s štajercijanskim duhom. Niso pa še bili
štajercijanski posestniki domačini, zato je
bilo treba dati tem duševnega voditelja z
učiteljsvom, ki naj jih zapelje na to pot.
Wankmüller je takoj pokazal, da je mož na
svojem mestu in da ima vse lastnosti, da
se usposobi za delavnega renegata. Slo-
venskega uradnega spisa izpod njegove
roke ni najti in ne slovenskega poročila
na šolske oblasti, pač pa je kmalu po svo-
jem prihodu k Sv. Duhu začel dobivati od

takratne okrajne in deželne šolske oblasti
pohvalne dekrete in denarne nagrade za
uspešne pouk v nemščini. Škoda, da se
danes ne more več dognati, koliko je bilo
iudeževih grošev, ki jih je dobival že ta-
krat za svoje ponemčevalno delo tudi še
od šulferajna. Kako je skrbel za šolo pri
Sv. Duhu še pozneje, nam priča dejstvo,
da si je izposloval potem, ko ni več slu-
boval tukaj, imenovanje šolskega očeda
pri Sv. Duhu, in kot tak je rekel svojemu
nasledniku: »Sie müssen bedenken, dass
Sie vom deutschen Bezirksschulrat zum
Oberlehrer ernannt wurden.«

Dostojneje so za tako njegovo delo-
vanje nagradili Wankmüllerja ptujski
nemški mogotci l. 1905. Takrat je bilo
razpisano učiteljsko mesto na nemški de-
ški ljudski šoli v Ptuj. Duh Ornigov je
začenjal prav v tisti dobi najsmodnejše
svoje raznarodovalno delo, smrad ptujs-
kih šnoparjev je okuževal mesto in okraj
in dobro je bilo vse, samo ako je bilo na-
perjeno proti Slovincem. In v tistem času
je dobil razpisano učiteljsko službo na
mestni nemški šoli v Ptuj Wankmüller,
učitelj, usposobljen za slovenski učni je-
zik. Dobro so ga morali poznati ptujski
Nemci, da mu celo te usposobljenosti niso
šeli v zlo, in dobro tudi Ornig sam, ki
mu je dal stanovanje v lastni hiši na Bre-
gu. Tedaj je postal Wankmüller »Nem-
mec« po duhu in v resnici »Nemka« je
postala njegova žena, in sicer tako zagri-
zena, da je še danes doma »Nemka«,
pristna Nemca pa sta bila njegova sina.

Tako izpreobrnjeni Wankmüller je
moral ptujskim Nemcem služiti dobro,
predobro in vestno, da so ga spoznali
6 let pozneje med 30 najzagrizenejšimi
nemškimi prosilci za nadučiteljsko službo
na novoustanovljeni šulferajnski šoli za
naivrednejšega, da zasede to mesto. Kak-
šnega moža so rabili, nam pove najjasneje
dejstvo, da je Breg kot predmestje Ptuj
bil najtrdnjša postojanka, iz katere se je
razširjala vsenemška misel na desni breg
ptujskega polja in Haloz. »Nemec« Wank-
müller je našel milost v njihovih očeh,
ker se jim je klanjal na vse načine, izpol-
noval do pičice vse njihove ukaze ter jim
denunciral premalo nemškega duha polno
delo svojih nemških tovarišev, o čemer
nam še danes pričajo napadi na Wank-
müllerja, ki so jih v nemških učiteljskih
listih o njem pisali nemški učitelji. Ne-
značajni, zviti in zahrbtni poturica je pre-
kosil Turka samega, to pa je bila njegova
naivejša zasluga!

II.

Prišel je preobrat. Vsakdo je prič-
koval, da se z izpremenitvijo šulferajnske
šole na Bregu v narodno šolo odpravijo
v blaženo Avstrijo tudi učitelji te šole. A
glejte! »Deutsche Volksschule« je dobila
napis »Narodna šola«, odpustile so se z
nje 4 učne moči, tisti pa, ki je postal vo-
ditelj narodne šole, je bil ravno bivši
»Oberlehrer der deutschen Volksschule«!
V tistih dneh se je namreč menjavalo na-
vdušenje z ogorčenjem in navdušenje je
v marsikateri mehki slovenski duši pre-
upilo ogorčenje, da se je zveselila »spo-
kornika«. Tudi Wankmüller je šel tedaj
v Canosso. Postal je Slovenec in prvič po
25 letih svojega službovanja v ptujskem
okraju je z drugimi spokorniki našel pot
v ptujsko učiteljsko društvo. Kaj zato, če
njegova žena še danes ne izpregovori v
svojem domu slovenske besede? Kaj za-
to, če je eden njegovih sinov še danes
teolog v Gradcu in lomi slovenščino za
največjo silo?

Tako je položil Wankmüller eno že-
lezo v nemškoavstrijski ogenj, drugo v ju-
goslovanski s tem, da je sam postal član
slovenskega učiteljskega društva in po-
slal drugega svojega sina nadaljevat me-
dicinske študije v Zagreb. V dobi navdu-
šenja so videli naši ljudje le drugo nje-
govo prepričanje in verjeli v spokorje-
nost.

Še več, verjeli so celo njegovim mo-
skim zatrdilom, ki jih je tedaj založil pri
okrajnem šolskem svetu ptujskem, po-
stavljenem od Narodnega sveta. Wank-
müller je namreč takrat prosil, naj ga pu-
ste le malo še na Bregu ter zastavi slo-
vensko besedo, da namerava ostati tam le
do konca šolskega leta 1918/19., potem
pa prosi za upokojeitev. Ptujski Slovenci
so mu nasledili in okrajni šolski svet je v
svoji seji sklenil iz ozirov na pomanjkanje
učiteljstva in na Wankmüllerjevo izjavo,
da se od vsega učiteljstva na Bregu za-
časno pusti do konca šol. leta 1918/19.
W., da se mu do tedaj poveri šolsko vo-
dstvo, potem pa naj se to mesto razpiše.
Višji šolski svet je ta sklen potrdil, ogor-
čenje se je deloma poleglo, ker je učitel-
stvo zaupalo v resnost ukrepa višjega
šolskega sveta.

Wankmüller je pridobil s to rešitvijo
čas in lisjak se je v svoji lisičini oddahnil;
počasi je prilezel na svetlo, da se ogleda.
Po deželi se je širil takrat Verstovšek-
Vadnjalov duh in Wankmüller jo zmisli!
»Počemu« si je dejal, je eden mojih si-
nov v teologiji? Počemu imam sam do-
bre prijatelje med duhovščino? Počel je
letati od tega do onega, iskal zvez, zlezel
v politično stranko SLS sam, ki se je
ogibal vsake slovenske politične stranke,
prestopil je iz ptujskega učiteljskega dru-
štva v štajersko podružnico Slomškove
zveze. Tu je svoje dosegel: **Vključ prote-
stom od vseh strani** je ostal na Bregu in
služba se ni razpisala. Mislili smo, da no-
vi višji šolski svet noravna to krivico
svojega prednika; krivico, storjeno slo-
venskemu učiteljstvu s tem protežira-
njem bivšega šulferajnskega eksponenta.
Vidimo pa, da smo se v tem motili! Med
zadnjimi razpisi v ptujskem okraju pač
čitamo, da so se razpisale 4 učiteljske
službe, ni pa razpisana nadučiteljska. Vi-
dimo tedaj: Obdržati se hoče Wankmül-
lerja še nadalje, hoče se mu še naprej da-
jati prilika, da šikanira in denuncira na
šoli nastavljen napredno slovensko uči-
teljstvo; dovoljuje se mu, da tudi v bo-
doče ovira na Bregu narodnostni razvoj
s tem, da nasprotuje ustanovitvi sokol-
skega naraščaja ki je ravno tukaj tako
potreben — skratka: pusti se hoče, da
postane bivši »Oberlehrer der deutschen
Volksschule« po postavi »nadučitelj na-
rodne šole«.

Povemo pa na ves glas, da tega ne
moremo trpeti! Slovensko misleče uči-
teljstvo ptujskega okraja je v pretekli do-
bi trpelo preveč nasilja in krivic, da bi
moglo še nadalje v svoji sredini gledati
brez značajnega človeka, ki je bil denun-
ciant in pomagač njegovih nasilnikov,
zato s polnim zaupanjem pričakuje od viš-
jega šolskega sveta, da izčisti te razmere
ter kratkoma odstavi Wankmüllerja.

V Belo Krajino.

Vabimo Vas mladi tovariši in tovari-
šice v našo lepo Belo Krajino. Pridite v
tisti idealni, ki imate srce in smisel za
narodovo prosveto. Široko delavno polje
se vam odpira pri nas. Do otvoritve be-
lokranjske železnice v starih tradicijah in
primitivnem svojem žitju je bila zapuščena,
zapostavljena in zanemarjena od osta-
lega sveta. Odkar pa je železni konj pre-
rijnil prvič skozi lepe, zelene Gorjance, se
je skrčila pot do kulturnega sveta. Nič
več ni mučne vožnje v dežju in mrazu v
skripajočem poštnem vozu. Ljubljana
nam je sedaj bliža, kot nam je bilo prej
Novo mesto, prva naša postaja.

Tisti, ki verujete v blagoslov dela,
pridite!

Kot učitelji imate hvaležno polje v
šoli. Kot narodni delavci imate obširno
neoreorano polje, ki čaka čvrstih orodij,
da zasade čvrsto pluh prosvete in lečino.
Pridite! In ve tovarišice? Bele rojakinje
Vas pričakujejo. Njih mehke, jugoslovanske
duše, dovzetne za vse dobro in po-
šteno, čakajo na Vas. Mnogo zanimivega
vam bodo nudile. Da li ste videle kako se
prede, tke, veze? Videle ste li mogoče
krasne belokranjske pisane, produkt
pesniške in umetniške ženske belokranjs-
ke duše? Poznate naše mehke, otožne
in one šaljive belokranjske narodne pes-
mice? Hočete belih narodnih noš, okiče-
nih z modro in rdečo nitjo? Mogoče hre-
penite po ljubečih otroških »srih«? Pri-
dite!

In vsi tisti, ki ste prijatelji večnolepe
prirode? Ob pogledu na tajinstveno Kol-
po, se vam pomirijo živci in duša vam
zasanja...

Belokranjci so ostali zvesti svojim
starij tradicijam. Narodne šege in obi-
čaji so ohranjeni in vkoreninjeni kakor
nikjer drugod. Pridite in poveselite se z
narodom ali pa zarajajte v poskočnem
kolu... »u dvadeset i dva«.

Še eno korist imate lahko. Krasen je-
zik, živ in nepokvarjen vam je najboljši
sredstvo, da se naučite čimprej srbo-hr-
vaščine. Ali ni naš župančič pravi belo-
kranjski slavec? Njegov jezik čujete vi
vsepopovsodi, ali pa govori on naš jezik...

Ne izbirajte krajev in lepih hiš — vse
to je mrtvo Poščite si življenja, sre lju-
bezni in tega je pri nas. Pridite!

**Ali ste že pristopili kot član
(članica) k Tvornci učil?**